

भारतातील व महाराष्ट्रातील प्रमुख नद्या व त्यावरील धरणे

भारत, नद्यांच्या भूमीमध्ये भौगोलिक वैशिष्ट्यांमुळे मोठ्या प्रमाणात धरणे बांधण्याची मोठी क्षमता आहे. उत्तरेत हिमालय पर्वत आहे, मध्य भारतात पठार आहेत, जिथे दक्षिण भारतामध्ये देशाच्या सागरी सीमेवर पश्चिम आणि पूर्व घाट आहेत. भारताने आधीच अनेक धरणे आणि जलाशयांची प्रचंड संख्या बांधली आहे, अंदाजे 4300 आधीच बांधलेली मोठी धरणे. शिवाय, अनेक प्रकल्प विचाराधीन आहेत.

भारतातील धरणे

धरणांविषयी काही महत्त्वाचे मुद्दे तपासा. आधुनिक जगात धरणे समाजासाठी कशी उपयुक्त आहेत.

- घरगुती आणि शहराच्या वापरासाठी पुरेसे पाणी देणे,
- सिंचनासाठी पाणी पुरवठा,
- अनेक उद्योगांसाठी पाण्याची गरज आहे,
- जलविद्युत उत्पादन,
- नदी नेव्हिगेशन - हे वाहतुकीचे सर्वात स्वस्त प्रकार आहे.
- धरण जलाशयांचा वापर मासेमारी आणि नौकाविहार या उद्देशांसाठी केला जातो, त्यामुळे अनेकांना उपजीविका मिळते.
- ते नद्यांच्या प्रवाहावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी उपयुक्त आहेत, पूर परिस्थितीत मदत करतात.

भारतातील महत्त्वाची धरणे

येथे तुम्ही भारतातील काही महत्त्वाच्या धरणांची यादी तपासू शकता. येथे तुम्हाला भारतातील सर्वोच्च/ सर्वात मोठे, सर्वात लांब आणि सर्वात जुने धरणाची माहिती मिळते.

भारतातील महत्त्वाची धरणे		
भारतातील सर्वात उंच धरण	टिहरी धरण (उत्तराखंड)	उंची: 260 मीटर लांबी: 575 मीटर नदी: भागीरथी नदी स्थान: उत्तराखंड पूर्ण होण्याचे वर्ष: 2006 (पहिला टप्पा)
भारतातील सर्वात लांब धरण	हिराकुड धरण (ओडिशा)	एकूण लांबी: 25.79 किमी मुख्य धरणाची लांबी: 4.8 किमी नदी: महानदी स्थान: ओडिशा पूर्ण होण्याचे वर्ष: 1953
भारतातील सर्वात जुने धरण	कलनाई धरण (तामिळनाडू)	नदी: कावेरी स्थान: तामिळनाडू पूर्णत्वाचे वर्ष: 100 BC - 100 AD

भारतातील प्रमुख धरणे

आम्ही भारतातील काही महत्त्वाच्या धरणांचा सारांश दिला आहे जे शिकलेल्या भारताच्या सामान्य ज्ञानासाठी महत्त्वाचे आहेत. खालील सारणीतील महत्त्वाच्या धरणांची संपूर्ण यादी तपासा.

भारतातील प्रमुख धरणांची यादी

धरणाचे नाव	राज्य	नदी
निजाम सागर धरण	तेलंगणा	मंजिरा नदी
सोमसिला धरण	आंध्र प्रदेश	पेत्रर नदी
श्रीशैलम धरण	आंध्र प्रदेश	कृष्णा नदी
सिंगूर धरण	तेलंगणा	मंजिरा नदी
उकाई धरण	गुजरात	ताप्ती नदी
धरोई धरण	गुजरात	साबरमती नदी
कडणा धरण	गुजरात	माही नदी
दंतीवाडा धरण	गुजरात	बनास नदी
पांडोह धरण	हिमाचल प्रदेश	बियास नदी
भाक्रा नांगल धरण	हिमाचल प्रदेश आणि पंजाब सीमा	सतलुज नदी
नाथपा झाकरी धरण	हिमाचल प्रदेश	सतलुज नदी
चमेरा धरण	हिमाचल प्रदेश	रावी नदी
बागलीहार धरण	जम्मू आणि काश्मीर	चिनाब नदी
दुमखार जलविद्युत धरण	जम्मू आणि काश्मीर	सिंधू नदी
उरी जलविद्युत धरण	जम्मू आणि काश्मीर	झेलम नदी
मैथॉन धरण	झारखंड	बाराकर नदी
चंडिल धरण	झारखंड	स्वणरिखा नदी
पंचेत धरण	झारखंड	दामोदर नदी
तुंगा भद्रा धरण	कर्नाटक	तुंगभद्रा नदी
लिंगानमक्की धरण	कर्नाटक	शरावती नदी
कद्रा धरण	कर्नाटक	कालिनादी नदी

अलमट्टी धरण	कर्नाटक	कृष्णा नदी
सुपा धरण	कर्नाटक	कालीनदी किंवा काली नदी
कृष्णा राजा सागरा धरण	कर्नाटक	कावेरी नदी
हरंगी धरण	कर्नाटक	हरंगी नदी
नारायणपूर धरण	कर्नाटक	कृष्णा नदी
कोडसल्ली धरण	कर्नाटक	काली नदी
मलमपुझा धरण	केरळा	मलमपुझा नदी
पीची धरण	केरळा	मनाली नदी
इडुक्की धरण	केरळा	पेरियार नदी
कुंडला धरण	केरळा	कुंडला तलाव
परंबिकुलम धरण	केरळा	परंबिकुलम नदी
वाल्यार धरण	केरळा	वाल्यार नदी
मुल्लापेरियार धरण	केरळा	पेरियार नदी
नेयार धरण	केरळा	नेयार नदी
राजघाट धरण	उत्तर प्रदेश आणि मध्य प्रदेश सीमा	बेतवा नदी
बारणा धरण	मध्य प्रदेश	बरना नदी
बरगी धरण	मध्य प्रदेश	नर्मदा नदी
बनसागर धरण	मध्य प्रदेश	सोन नदी
गांधी सागर धरण	मध्य प्रदेश	चंबळ नदी
येलदरी धरण	महाराष्ट्र	पूर्णा नदी
उजनी धरण	महाराष्ट्र	भीमा नदी
पवना धरण	महाराष्ट्र	मावळ नदी

मुळशी धरण	महाराष्ट्र	मुळा नदी
कोयना धरण	महाराष्ट्र	कोयना नदी
जायकवाडी धरण	महाराष्ट्र	गोदावरी नदी
भातसा धरण	महाराष्ट्र	भातसा नदी
विल्सन धरण	महाराष्ट्र	प्रवरा नदी
तानसा धरण	महाराष्ट्र	तानसा नदी
पानशेत धरण	महाराष्ट्र	आंबी नदी
मुळा धरण	महाराष्ट्र	मुळा नदी
कोळकेवाडी धरण	महाराष्ट्र	वशिष्टी नदी
गिरणा धरण	महाराष्ट्र	गिरणा नदी
वैतरणा धरण	महाराष्ट्र	वैतरणा नदी
राधानगरी धरण	तेलंगणा	भोगावती नदी
लोअर मनैर धरण	तेलंगणा	मनैर नदी
मध्य मनैर धरण	तेलंगणा	मनैर नदी आणि SRSP पूर प्रवाह कालवा
अप्पर मनैर धरण	तेलंगणा	मनैर नदी आणि कुडलेयर नदी
खडकवासला धरण	महाराष्ट्र	मुथा नदी
गंगापूर धरण	महाराष्ट्र	गोदावरी नदी
जलपूत धरण	आंध्र प्रदेश आणि ओडिशा सीमा	मच्छकुंड नदी
इंद्रावती धरण	ओडिशा	इंद्रावती नदी
हिराकुड धरण	ओडिशा	महानदी नदी
वैगाई धरण	तामिळनाडू	वैगाई नदी
पेरुंचनी धरण	तामिळनाडू	परलयार नदी

मेट्टूर धरण	तामिळनाडू	कावेरी नदी
गोविंद बल्लभ पंत सागर धरण / रिहंद धरण	उत्तर प्रदेश	रिहंद नदी
टिहरी धरण	उत्तराखंड	भागीरथी नदी
धौली गंगा धरण	उत्तराखंड	धौली गंगा नदी

महाराष्ट्रातील प्रमुख नद्या व त्यावरील धरणे

धरण	नदी	जिल्हा
भंडारदरा	प्रवरा	अहमदनगर
जायकवाडी	गोदावरी	औरंगाबाद
सिद्धेश्वर	दक्षिणपूर्णा	हिंगोली
भाटघर(लॉर्डन धरण)	वेळवंडी(निरा)	पुणे
मोडकसागर	वैतरणा	ठाणे
येलदरी	दक्षिणपूर्णा	हिंगोली
मुळशी	मुळा	पुणे
तोतलाडोह(मेघदूरजला)	पेंच	नागपुर
विरधरण	नीरा	पुणे
गंगापूर	गोदावरी	नाशिक
दारणा	दारणा	नाशिक
पानशेत	अंबी(मुळा)	पुणे
माजलगाव	सिंदफणा	बीड
बिंदुसरा	बिंदुसरा	बीड
खडकवासा	मुठा	पुणे
कोयना(हेळवाक)	कोयना	सातारा
राधानगरी	भोगावती	कोल्हापूर